

Espoon hiippakunta

Rikosrekisteriotteen pyytäminen

Sari Anetjärvi
lakimiesasessori

Lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittäminen

- Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä on tullut voimaan vuonna 2002.
- Laissa säädetään menettelystä, jolla alaikäisten kanssa työskentelevään valittavien henkilöiden rikostaustaa selvitetään
- Lain tarkoituksena on
 - suojella ala-ikäisten henkilökohtaista koskemattomuutta ja
 - edistää heidän henkilökohtaista turvallisuuttaan.
- Lain voimaantultua rikosrekisteristä on voitu antaa laissa tarkoitettu erityinen rikosrekisteriote tätä varten.

Lain soveltamisala

- Lakia sovelletaan työ- ja virkasuhteessa tehtävään työhön, johon pysyväisluontoisesti ja olennaisesti kuuluu ilman huoltajan läsnäoloa tapahtuvaa alaikäisen kasvatusta, opetusta, hoitoa tai muuta huolenpitoa taikka muuta työskentelyä henkilökohtaisessa vuorovaikutuksessa alaikäisen kanssa.
- Lakia sovelletaan myös siviilipalvelusvelvollisen työpalveluun ja työkokeilussa olevan henkilön työhön.
- Lakia ei sovelleta
 - tehtäviin, jotka yhden vuoden aikana yhteensä kestävät enintään kolme kuukautta
 - Kun aiemmin alle kolmen kuukauden tehtävässä ollut otetaan ensimmäisen kerran yli kolmeksi kuukaudeksi, on rikosrekisteriote pyydettävä esitettäväksi!
 - vapaaehtoistyöhön

Keneltä edellytetään?

- Työnantajan on pyydettävä rikostaustaote siltä, joka otetaan työhön ja nimitetään virkaan, johon pysyväisluontoisesti ja olennaisesti kuuluu ala-ikäisten kanssa työskenteleminen ilman huoltajan läsnäoloa.
- Otetta ei saa vaatia
 - jos työssä yhteydenpito lapseen on satunnaista tai vastaanottotoiminnan luonteista. Tällaisia tehtäviä ovat esimerkiksi lääkärin vastaanottotilanteet, virastossa työskentelevän sosiaalityöntekijän työ sekä kasvatus- ja perheneuvolassa tehtävä työ.
 - muilta hakijoilta kuin työ- tai virkasuhteeseen valittavalta
 - siltä, joka siirtyy saman työnantajan palveluksessa vastaaviin toisiin tehtäviin ja joka on aiemmin jo esittänyt rikostaustaotteen

Keneltä edellytetään?

Työsuhteet

- Käytännössä työsuhteeseen otettavalta rikostaustaote on vaadittava ennen työsopimuksen allekirjoittamista. Jos ote antaa aiheen, työnantaja voi olla tekemättä työsopimusta.

Virkasuhteet

- Virkaan ottava viranomaisen tekee ehdollisen valinnan.
- Ehdollisesti valitulta pyydetään nähtäväksi rikosrekisteriote, minkä jälkeen viranomaisen joko vahvistaa valinnan tai toteaa sen rauenneeksi.

Keneltä edellytetään?

Kirkkoherra

- Rikosrekisteriote tarvitaan vain, jos virkatehtäviin kuuluu lain tarkoittamaa työskentelyä ala-ikäisten kanssa.

Kappalainen, seurakuntapastori, kanttori

- Rikosrekisteriote tarvitaan, jos työala käsittää lapsi- tai nuorisotyön.
- Jos työ ei viran täyttövaiheessa sisällä edellä mainittuja tehtäviä, mutta niitä liitetään tehtäviin myöhemmin, kirkkoherran on ennen tehtävän antamista pyydettävä nähdäkseen rikosrekisteriote.
- Huom. Työhön kuuluvat vuotuiset rippikoulut eivät edellytä rikosrekisteriotteen esittämistä.

Menettely otetta pyydettyäessä

Arviointi

- Työnantajan on ennen tehtävän avoimeksi ilmoittamista arvioitava, kuuluuko tehtävä rikostaustan selvittämisen piiriin. Muistettava on, että molempien ehtojen: ”pysyväisluontoisesti ja olennaisesti” on täytyttävä.

Hakuilmoitus

- Kun rikostaustan selvittämislaisissa tarkoitettuja tehtäviä ilmoitetaan haettavaksi, on jo hakuilmoituksessa mainittava tehtävään valittavan velvollisuudesta esittää rikostaustaote.

Rikosrekisteriotteen merkitys valintaprosessissa

- Rikostaustan selvittämismenettely on osa henkilön soveltuvuusharkintaa. Kielteinen merkintä otteessa ei ole ehdoton este henkilön palkkaamiselle, vaan hänen soveltuvuutensa jää aina työnantajan harkittavaksi.

Rikostaustaotteesta ilmenevien tietojen käsittely

- Erityinen rikosrekisteriote on rajoitettu niihin rikoksiin, joihin syyllistyneiden työskentelemistä lasten kanssa ei yleensä voida pitää perusteltuna. Näitä ovat lapseen kohdistuneet rikokset, seksuaalirikokset, väkivaltarikokset ja huumausainerikokset.
- Ote on tarkoitettu ainoastaan esitettäväksi työnantajan tai lupaviranomaisen nähtäväksi. Työnantaja tai viranomainen ei saa kerätä tai tallentaa rikostaustaotteesta ilmeneviä tietoja. Työnantaja voi tehdä asiakirjoihinsa ainoastaan merkinnän siitä, että ote on esitetty ja tässä yhteydessä kirjata muistiin otteen tunnistetiedot, joita ovat kyseisen henkilön nimi ja otteen päivämäärä.
- Rikostaustan selvittämislaisissa on säädetty rikosrekisteriotteita käsittelevien henkilöiden vaitiolovelvollisuudesta. Otteesta ilmeneviä tietoja ei saa ilmaista muille kuin sellaisille henkilöille, jotka välttämättä tarvitsevat niitä tehdessään valintapäätöstä.

Rangaistussäännökset

- Rikostaustan selvittämislaisissa on säädetty rangaistavista teoista.
- Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta rikkoo laissa säädetyn velvollisuuden pyytää nähtäväksi rikostaustaotteen tai rikkoo velvollisuuden viipymättä palauttaa rikostaustaote sen esittäneelle henkilölle tuomitaan rikostaustan selvittämisrikkomuksesta sakkoon, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.
- Vaitiolovelvollisuuden rikkomisesta ja henkilörekisteririkoksesta voidaan myös tuomita rangaistus.

Otteen tilaaminen

- Rikosrekisteriotteen tilaa asianomainen työn- tai viranhakija itse. Työnantajalla ei ole tähän oikeutta.
- Työntekijän on otetta tilattaessa ilmoitettava, mitä työnantajaa ja tehtävää varten se tilataan. Jos työnhakija kuuden kuukauden kelpoisuusajan kuluessa joutuu esittämään rekisteritietonsa myös muulle työnantajalle kuin mitä varten ote on tilattu, hän voi käyttää aiemmin tilaamaansa otetta.
- Ote annetaan vain yli kolme kuukautta kestäväää työ- tai virkasuhdetta varten.

Vapaaehtoisten rikostaustan selvittäminen

- Laki lasten kanssa työskentelevien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä on tullut voimaan vuonna 2014.
- Lain tarkoituksena on suojella alaikäisten henkilökohtaista koskemattomuutta ja siten edistää ja turvata alaikäisten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia.
- Laissa tarkoitetaan:
 - 1) *vapaaehtoistehtävän järjestäjällä* rekisteröityä yhdistystä, säätiötä tai muuta yksityis- tai julkisoikeudellista oikeushenkilöä taikka yksityistä elinkeinonharjoittajaa, jonka nimissä vapaaehtoistehtävään liittyvä alaikäisille suunnattu toiminta on järjestetty;
 - 2) *vapaaehtoisella* henkilöä, joka omasta tahdostaan osallistuu tai jonka on tarkoitus osallistua vapaaehtoistoimintaan olematta virka- tai työsuhteessa vapaaehtoistehtävän järjestäjään.

Alaikäisten henkilökohtaista koskemattomuutta turvaavat toimet

- Vapaaehtoistehtävän järjestäjän
 - on luotava toimintaansa koskevia ohjeita tai menettelytapoja, jotka ovat tarpeellisia kyseisen lain tarkoituksen toteuttamiseksi
 - arvioitava ne *vapaaehtoistehtävät*, joihin valittavien vapaaehtoisten rikostausta on tarkoitus selvittää.
- Vapaaehtoistehtävän järjestäjällä on oikeus pyytää rikosrekisteriote vapaaehtoisesta, jos vapaaehtoiselle ollaan antamassa tehtävä, johon kuuluu:
 - 1) säännöllisesti ja olennaisesti alaikäisen opetusta, ohjausta, hoitoa, huolenpitoa tai muuta yhdessäoloa alaikäisen kanssa;
 - 2) henkilökohtainen vuorovaikutus alaikäisen kanssa;
 - 3) tehtävän hoitaminen yksin tai sellaisissa olosuhteissa, joissa alaikäisen henkilökohtaista koskemattomuutta ei voida kohtuudella turvata.

Vapaaehtoisen suostumus

- Rikosrekisteriotteen antaminen edellyttää, että vapaaehtoinen on antanut otteen hakemiseen etukäteen kirjallisen suostumuksen.
- Suostumuksesta tulee käydä ilmi, että vapaaehtoinen on ennen suostumuksen antamista
 - saanut tiedon rikosrekisteriotteen tarkoituksesta ja sen käytöstä
 - rikosrekisteriotteeseen merkittävistä tiedoista ja siihen liittyvästä tietojenkäsittelystä
 - vapaaehtoistehtävän järjestäjän velvollisuudesta luovuttaa ote vapaaehtoiselle
 - tarvittaessa siitä, että rikosrekisteriotetta hakee vapaaehtoistehtävän järjestäjän toimeksiannosta 8 §:n 1 momentissa tarkoitettu yhdistys.

Menettelytapoja

- Vapaaehtoistehtävän järjestäjän on hakiessaan vapaaehtoisia tässä laissa tarkoitettuihin tehtäviin ilmoitettava, että vapaaehtoisesta on tarkoitus pyytää rikosrekisteriote.
- Vapaaehtoistehtävän järjestäjä saa tehdä vapaaehtoisen henkilötietoihin ainoastaan merkinnät rikosrekisteriotteen tarkistamisesta ja otteen tunnistetiedoista. Rikosrekisteriotteesta ei saa ottaa jäljennöstä.
- Vapaaehtoistehtävän järjestäjän on viipymättä asian tultua käsitellyksi luovutettava rikosrekisteriote vapaaehtoiselle, jota se koskee.
- Rikosrekisteriotteesta ilmeneviä tietoja ei saa ilmaista muille kuin sellaisille henkilöille, jotka välttämättä tarvitsevat niitä tehdessään päätöstä vapaaehtoisen tehtävistä. Vaitiolovelvollisuuden piiriin kuuluvaa tietoa ei saa paljastaa sivulliselle senkään jälkeen, kun henkilö ei enää hoida sitä tehtävää, jossa hän on tiedon saanut.

Rangaistussäännökset

Vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisrikkomus

- Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta rikkoo velvollisuuden luovuttaa rikosrekisteriote sille, jota se koskee, on tuomittava *vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisrikkomuksesta* sakkoon.

Viittaukset rikoslakiin

- Rangaistus vaitiolovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.
- Rangaistus henkilörekisteririkoksesta säädetään rikoslain 38 luvun 9 §:ssä.